

A feledésbe merült mű kéziratának megtalálása annalkidején felfedezésként hatott. A Pesti Napló 1904. december 25-i száma közli a megtalált kézirat fényképmásolatát és a mű keletkezéséről és további sorsáról »Erkel Ferenc Szózata« címen a következőket írja :

»A Magyar Nemzeti Múzeum az ősszel megvette Erkel Ferenc irodalmi és művészeti hagyatékát. A rendkívül érdekes gyűjteményt most rendezik a múzeum kézirat-tárában. Egy csomóban találjuk felhalmozva Erkel Ferenc kézzeitait, levelezéseit, vázlatait, operáinak szövegkönyveit, emléktárgyait. A Nemzeti Múzeum szíves engedelmével részletes kutatás tárgyává tettük ezeket a legnagyobb, legnépszerűbb magyar zeneköltő emlékezetére vonatkozó relikviákat.

Kutatásunk közben Erkel Ferenc néhány jóformán ismeretlen munkájára bukkantunk. A legérdekesebb a kéziratok között Erkel Ferenc Szózata, amelynek eredeti kéziratát a Nemzeti Múzeum különös felhatalmazása alapján hű másolatban alább kapja az olvasó.

Erkel Ferenc munkája a nagyközönség előtt teljesen ismeretlen és a zenével foglalkozók közt is ma már jóformán senkisének tudja, hogy a Himnusz költője Vörösmarty Szózatát is megzenésítette. A Szózat megzenésítésére 1843-ban írtak ki pályázatot. A kitűzött húsz darab aranyat hosszabb vita után Egressy Béni művének ítéltek oda. Zene-történeti szempontból igen érdekes volna eldönteni, hogy Erkel Ferenc részt vett-e a pályázaton. A Szózat kézírata az ellenkezőjét bizonyítja, a lap alsó szélén ugyanis a következő évszám olvasható : 1847. április 6-a, ami annyit jelent, hogy Erkel Ferenc munkája négy évvel később készült, mint Egressy Béni Szózat zenéje.

De lehetséges az is, hogy ez a kézirat az eredeti kéziratnak csak későbbi, bár kétségtelenül Erkel kezétől származó másolata. Érdekes, hogy a Szózat zenéjének két üteme, ritmikai különbségektől eltekintve, hangról-hangra megegyezik az Erkel-féle Himnusz két ütemének a zenéjével.

A »Szózat« kéziratának a történetére vonatkozólag Erkel Lajos úr (Erkel Ferenc fia) ezeket mondta nekünk : »Édesapám tényleg 1847-ben írta ezt a munkát, a pályázaton nem vett részt! A kézirat hosszú ideig nem volt a család birtokában, valaki ellopta. Egész különös úton került vissza hozzánk. Körülbelül húsz évvel ezelőtt valami Witt* nevű kiel karmester megkért bennünket, hogy küldjük el neki a Hunyadi László nyitányának a vezérkönyvét és szövegeit, mert a darabot egy nagyobb hangversenyen elő akarja adni. Mi eleget tettünk a kérésnek, amire Witt úr hálából elküldte nekünk a »Szózat« kéziratát, amely véletlen útján az ő birtokába került. Ilyen hosszú utat tett meg az apám e kis kompozíciója.«

SOMOGYI VILMOS

Erkel Ferenc „Köri kördal“-a

Major Ervin Erkel-bibliográfiájának¹ 15. számaként említi Erkel »Köri kördal« című férfikarát. A műről négy adatot közöl : a dal szövegét Garay János írta : megemlékezik róla az Életképek 1844. október 16-i száma és Ferenczy József (Garay összes művei általa gondozott kiadásának jegyzetei közt) ; végül azt, hogy e kórusmű a »Kör« új szállása beavatási ünnepén« hangzott el. A zenére vonatkozólag Major nem közöl adatot, mivel Erkel e műve a bibliográfia összeállítása idején még nem került elő. E sorok írója az Operaház kottatárában lévő régi Nemzeti Színház-i anyagban végzett kutatásai során egy Bognár Ignác-féle népszínmű zenekari szövegei közé keverve megtalálta a »Köri kördal« teljes szövegeit.²

Erkel e műve alkalmi kompozíció, mely a Nemzeti Kör hároméves fennállásának ünnepére készült. A szövegül szolgáló Garay-vers úgyszintén erre az alkalomra íródott.³

A Nemzeti Kör kezdetben egyszerű vacsorázó társaság volt, melynek tagjai a Sebestyén-téri Csiga-vendéglőben ültek össze. A társaság központja Vörösmarty Mihály, a Kört fiatal írók, színészek, művészek és néhány polgárember alkotta. Ez a Kör adta ki közadakozásból Petőfi Sándor első verseskötetét. Az asztaltársaság művészeti és irodalmi vitákat folytatott, megbeszélték a szellemi élet napi kérdéseit,

* A vezetéknevek azonosságából családi rokonságra következtethetünk a kiadó és a fentemlített karmester között.

¹ Zenei Szemle, 1947. III. szám. 163. l.

² Száma : IV. Sz. E. 553—33/1—18.

³ Először megjelent »Körének« cím alatt a Pesti Divatlap 1844-es évfolyamában. V. ö. Garay János összes munkái, Bpest, 1886. I. k. 355. l.

A »Köri kördal« keletkezési körülményei, a vers nemesen patétikus, hazafias hangja, tehát a mű eszmei tartalma, tökéletes kifejezést nyer a zenei intonációban. Az első rész szélesen ívelő verbunkos-dallama, a második rész hatásosan fokozódó szekvenciája és az egész mű erőteljessége híven sugározzák a reformkor eszméitől áthatott fiatal Erkel lelkivilágát. Feldolgozásában alig látszik meg az alkalmi jelleg, csak néhány harmonizálási és szölamvezetési hiba mutat arra, hogy Erkel valószínűleg rövid idő alatt írta a »Köri kördalt«. (Pl. a második és ötödik taktus kezdő kvartszext-akkordja, a tizenkettedik és tizenharmadik taktus közti kvintpárhuzam és a kellően elő nem készített végső dur-zárlat!) Igen érdekes a »Köri kördal« hangnemi felépítése. A mű tulajdonképpen e-mollban íródott, de ez az alaphangnem csak a második részben mutatkozik meg, a kezdet és az első rész a párhuzamos G-durban van. A záró E-dur akkord, valamint az állandóan hangsúlyozott G-dur így teljesen lebegővé teszi a tonalitást. A feldolgozásmód egyébként a kor általános, egyszerű és homofón férfikari stílusát követi.

V Á R N A I P É T E R

ERKEL-KIÁLLÍTÁS AZ OPERAHÁZBAN

Ma, amikor az előtt a feladat előtt állunk, hogy napjaink eszmei síkján és zenei formanyelvén megalkossuk korunk magyar nemzeti operáját, fokozott figyelemmel kell fordulnunk annak a nagy magyar művésznek művei, munkássága és harcai felé, aki ezt a feladatot kora követelményeinek megfelelően oly példamutatóan oldotta meg.

Az Erkel-film széles tömegek számára igyekezett megmagyarázni nemzeti operánk megalkotójának történelmi jelentőségét. Ugyanezt a célt szolgálja az Operaház jelenlegi Erkel-kiállítása is, amely a ma már sűrűn és egyre sűrűbben operába járó magyar dolgozók szeme elé tárja Erkel életművének fontosabb dokumentumait.

A kiállítás, melyet *Balassa Imre* rendezett, az Operaház díszesen kivilágított lépcsőházában és folyosóin van elhelyezve. Bár így nem kapunk folyamatosan kialakuló egységes képet a kiállított anyagból Erkel munkásságáról, a rendezésnek ez a módja célszerűnek látszik, mivel így közvetlenül tárja az anyagot az Operaház előadásainak közönsége elé.

A kiállítás anyagában megtaláljuk Erkel operapartitúráinak eredeti kéziratait. Az első színlapok az egyes operák történetéről beszélnek. A Filharmoniai Társaság első hangversenyének plakátja dokumentálja azt a nagy szerepet, amelyet Erkel zenekari életünk megalapozásában és kifejlesztésében vitt. *Liszt, Wagner, Berlioz, Goldmark, Volkmann, Reményi Ede* stb. Erkelhez intézett levelei tanúskodnak arról a nagy szeretetről és megbecsülésről, amellyel e kiváló zeneművészek Erkel munkásságát illették. Hírnevess festők Erkelről alkotott portréi és metszetei teszik dízebbé a kiállítást. Számos jelét találjuk annak a rajongó lelkesedésnek, amellyel a magyar nép Erkel művészetét magáénak vallotta. Ezek közül megemlíthjük azt a verset, melyet Erkel művészetének egy rajongója névtelenül írt s amelyet a Hunyadi László bemutatóelőadás alkalmával százával szórtak szét a színházban. Ezt a verset egy vak zenebarát dombornyomásos írással is megküldte Erkelnek. A vers két utolsó sora a mi szeretettünket és fogadalmunkat is tartalmazza:

»Míg magyarban szív dobog,
E' név: »ERKEL« élni fog!»

De a magyar nép nemcsak a dicsőség napjaiban fordul Erkelhez, őt keresi, óhózzá fordul támaszárt a nemzeti szerencsétlenség gyásznapjaiban is. Néhány héttel szabadságharcunk vérbefojtása és a kegyetlen aradi kivégzések után: 1849. november 21-én jelent meg a »Figyelmező« című lapban az a levél, amelyben Erkel művészetének egy régi tisztelője nemzetünk nevében kéri művészi alkotómunkájának folytatására.

»Tisztelt Karmester Úr! — írja a »Figyelmezőben« megjelent nyílt levél. — E sorokat kegyedhez egy régi tisztelője és forró barátja intézi, kinek árva hazánk-